

Delrapport - Barn och unga som har sex mot ersättning - sexuell utsatthet och exploate- ring, 2014-2015

Inriktning för 2016

Delrapport - Barn och unga som har sex mot ersättning - sexuell utsatthet och exploatering, 2014 -2015 samt inriktning för år 2016

Mars 2016

Publikationsnummer: [Fyll i här]

Dnr: 3.2-80/2014

ISBN: [Fyll i här]

Utgivningsdatum: [Fyll i här]

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktperson: Marianne Gabrielsson

Produktion: [Fyll i här]

Distributör: [Fyll i här]

Omslagsfoto: [Fyll i här]

Konsult:
[Fyll i här]

Sammanfattning

Socialförvaltningen har under 2014-2015 drivit en satsning om barn-och ungdomsprostitution samt sex som självskadebeteende.

Det övergripande syftet var att höja kunskapsnivån inom stadens socialtjänst och därmed öka förutsättningarna för att kunna upptäcka, bemöta och stötta barn och unga vidare som har sex mot ersättning, på ett respektfullt och ändamålsenligt sätt.

Socialförvaltningens utvecklingsenhet utvecklade under 2014 ett utbildningspaket för att stärka stadens arbete med *barn och unga som har sex mot ersättning*. Utbildningspaketet avspeglade kunskap från forskning, professionellas kunskaper från arbete med unga och ungdomars egna erfarenheter. Till arbetet har en referensgrupp med representanter från Barnahus, Mikamottagningen, Astrid Lindgrens barnsjukhus barnskyddsteam, ungdomsjouren och en ungdomsmottagning bistått satsningen.

Under 2014 efterfrågade förvaltningscheferna i söderort stöd från socialförvaltningen i deras arbete kring ungas attityder till sex. Detta utifrån flera polisanmällda händelser i söderort som inbegrep sexuella övergrepp. En inventering av situationen, pågående åtgärder och önskade utfall gjordes i samarbete med representanter från söderorts stadsdelsförvaltningar. Resultatet visade att de pågående satsningarna såväl centralt som lokalt var lovande och beslut fattades om att avvakta med nya satsningar tills efter att de pågående hade utvärderats.

Under det andra året har utbildningssatsningarna fortsatt. Erfarenheter under det första året indikerade att fokus i arbetet behövde vidgas. En breddning av fokusområdet möjliggjorde att uppmärksamheten även riktades mot unga som utsätter andra.

Två utbildningsdagar har genomförts där stadens verksamheter inom området och forskningsresultat har presenterats. Därutöver har två högskoleutbildningar finansierats av satsningen. Platser vid Ersta Sköndals Högskolas utbildning *Barn och unga med sexuella beteendeproblem* 7.5 högskolepoäng och Karolinska Institutet *Barn och unga och sexuell övergreppsproblematik* 7.5 högskolepoäng, sammanlagt har 38 medarbetare deltagit. Mikamottagningen, uppsökande socialtjänst, ungdomsjouren, Barnahus, Järva ungdomsmottagning och socialjouren har genomfört två studieresor som möjliggjort kunskapsfördjupning och erfarenhetsutbyte för de verksamheter som arbetar nära målgruppen.

Satsningen har uppmärksammat att staden har goda exempel på hur man kan arbeta förebyggande inom området. Under det första året beviljades därför medel till ett metodutvecklingsprojekt som bedrevs vid Järva ungdomsmottagning. Under det andra året beviljades medel till ett projekt som Mikamottagningen tillsammans med Stockholms läns landsting drev och projektet *Respekt och självre-*

spekt normer kring sexualitet bland ungdomar vid Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning. Det sistnämnda är ett samverkansprojekt som drivs tillsammans med grundskolor i stadsdelen och som innebär ett arbete kring attityder direkt med unga i årskurs åtta.

I samarbete med Linköpings universitet har Stockholms stad tagit fram kunskap om stockholmsungdomars erfarenheter av sexuella övergrepp. Resultatet har redovisats under utbildningsdagar och ligger bland annat till grund för den fortsatta planeringen år 2016.

De som har tagit del av satsningen under de två åren har varit personal inom Framtid Stockholm, utredande socialsekreterare, behandlare (bland annat från boenden för ensamkommande), kvinnofridssamordnare, fältassistenter, preventionssamordnare. Från samarbetspartners har medarbetare från elevhälsan, rektorer och kuratorer från stadens skolor samt poliser och barnmorskor deltagit. Totalt 320 personer har deltagit vid utbildningstillfällena.

Planeringen inför 2016 är inriktad på att möta de behov som identifierats av referensgrupp, styrgrupp, rekommendationer från Linköping universitets forskningsstudie och i uppföljning av utbildnings-satsningarna:

- Bidra till att personal på boenden för barn som kommer ensamma ges ökad kompetens inom området
- Bidra till att projektet *Respekt och Självrespekt normer kring sexualitet bland ungdomar* fördjupas, dokumenteras och sprids.
- Mikamottagningen fördelas medel för att anordna fortsatta seminarier på temat *barn och unga som har sex mot ersättning – sexuell utsatthet och exploatering*
- En högskoleutbildning på 7.5 högskolepoäng

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	6
Syfte och mål	6
Projektmål under det första året	6
Projektbeskrivning, första året	6
Ytterligare satsningar i staden och nationellt	9
Måluppfyllelse under år ett	11
Barn och unga som har sex mot ersättning – sexuell exploatering och utsatthet, projektår två	11
Projektbeskrivning, år två	12
Måluppfyllelse år två	15
Ytterligare satsningar i staden och nationellt	15
Summerad måluppfyllelse	16
Slutsatser och förslag på inriktning 2016	16
Arbetsätt	18
Bilagor	20

Inledning

Socialförvaltningen har under 2014-2015 drivit en satsning om barn- och ungdomsprostitution samt självskadebeteende utifrån uppdrag i budget.

I 2014 års budget fick socialnämnden i uppdrag att fördjupa arbetet mot barn- och ungdomsprostitution samt självskadebeteende. Vilket innebar att genomföra utbildningsinsatser samt fortsätta arbetet med kunskapsinhämtning kring området.

Syfte och mål

Det övergripande syftet var att höja kunskapsnivån inom stadens socialtjänst och därmed öka förutsättningarna för att kunna upptäcka, bemöta och stötta barn och unga vidare som har sex mot ersättning, på ett respektfullt och ändamålsenligt sätt.

Satsningens övergripande mål var att erbjuda fördjupad kunskap om *barn och unga som har sex mot ersättning*.

Projektmål under det första året

De övergripande målen bröts ned i projektmålen:

1. Socialförvaltningen har erbjudit medarbetare inom socialtjänsten som kan möta målgruppen en grundläggande orientering under en ½ dag inom området *barn och unga som har sex mot ersättning*.
2. Socialförvaltningen har erbjudit medarbetare inom socialtjänsten som möter målgruppen utbildning i form av en fördjupningsdag (som ges två gånger) inom området *barn och unga som har sex mot ersättning*.
3. Socialförvaltningen kan bistå medarbetare inom socialtjänsten som möter eller som kan möta målgruppen, med kunskap i form av skrivet material och tre filmer i området *barn och unga som har sex mot ersättning*.
4. Socialförvaltningen har erbjudit medarbetare inom socialtjänsten som möter målgruppen en inventerande workshop under en halvdag inom området *barn och unga som har sex mot ersättning*, i syfte att identifiera förbättringsområden.
5. Ta fram Stockholmsspecifik data i en enkätundersökning som leds av Linköpings universitet och som genomförs av Statistiska centralbyrån.
6. Stockholmsenkäten täcker in området *barn och unga som har sex mot ersättning*.

Projektbeskrivning, första året

Projektet omfattade under det första året planering, framtagning av utbildningsmaterial och genomförande av utbildning. Produktion av

filmerna gjordes av leverantören Mediebrukarna och upphandlingen har skett inom ramen för projektet.

Framtagandet av kunskapssammanställningen gjordes av socionom och forskare Linda Jonsson vid Linköpings universitet och journalist och författare Caroline Engvall.

Linköpings universitets uppdrag omfattade genomförande av fördjupningsenkäten för staden, framtagande av kunskapsöversikt samt att genomföra delar av utbildningssatsningen vilket omfattade:

- att stödja förvaltningen i utformning av utbildning
- i samråd med förvaltningen utforma utbildningsmaterialet
- producera utbildningsmaterialet

Utbildningspaketet

Utbildningen bestod av tre delar: utbildningsdagar, en tryckt kunskapssammanställning och tre informationsfilmer. Utbildningspaketet avsåg att ge fördjupad kunskap om ämnet med både en bredd för att nå så många som möjligt som möter ungdomar och samtidigt utveckla "spetskompetensen" vid några av stadens centrala enheter. Utbildningsdagarna genomfördes i samarbete med medarbetare vid stadens verksamheter som möter barn och unga som har sex mot ersättning.

Utbildningspaketet planerades och utformades med stöd av referensgruppen som bestod av medarbetare inom staden med kunskap om målgruppen, under ledning av socialförvaltningen. Materialet avspeglade kunskap från forskning, professionellas kunskaper från arbete med unga och ungdomarnas egna erfarenheter.

Filmer, kunskapssammanställning och material från utbildningsdagarna finns tillgängliga på stadens hemsida. Skriften delades ut vid utbildningstillfällena. www.stockholm.se/sexmotersattning

Tre halvdagar hösten 2014

Under tre halvdagar presenterades forskning och medarbetarnas erfarenheter från sitt arbete med unga som har sex mot ersättning. Deltagarna valde mellan att endast ta del av det första utbildningstillfället som då fungerade som en fristående introduktion, eller hela paketet med fördjupande diskussioner och fler föreläsningar.

Vid den första halvdagen gavs en grundläggande orientering i ämnet. Inbjudna var professionella som möter barn och ungdomar i sin vardag, medarbetare i staden tillsammans med samarbetspartners, 220 medarbetare deltog. En nyproducerad film visades och Linda Jonsson, forskare vid Linköpings universitet samt medarbetare från BUP Trauma och ungdomsjourens uppsökande verksamhet presenterade forskning respektive erfarenheter från arbete med unga i målgruppen. Syftet var att man efter genomförd utbildning lättare skulle kunna uppmärksamma och identifiera dessa barn och ung-

domar samt vid behov slussa vidare till lämplig verksamhet eller insats.

Personal från Mikamottagningen, ungdomsmottagningarna och ungdomsjouren deltog. Därutöver fanns utredande socialsekreterare, behandlare (bland annat från boenden för ensamkommande), kvinnofridssamordnare, fältassistenter och preventionssamordnare bland deltagarna. Från samarbetspartners deltog sjuksköterskor och skolläkare från elevhälsan, rektorer och kuratorer från stadens skolor samt poliser och barnmorskor.

Vid de följande två halvdagarna hade personal möjlighet att få djupare kunskap. Fokus låg på upptäckt, stöd och behandling samt att värdera och diskutera kunskapen i relationen till den egna professionen. Nio samtalsgrupper om ca åtta personer vardera leddes av medarbetare från Mikamottagningen, ungdomsjouren och kuratorer från Järva ungdomsmottagning, samtliga med erfarenheter av att träffa unga som har sex mot ersättning. Mikamottagningen, Astrid Lindgrens barnsjukhus barnskyddsteam, Spiralprojektet och Maria Ungdom föreläste.

De som gick utbildningen skulle därefter ha ökade förutsättningar för att kunna stödja kollegor i frågor som rör målgruppen. Vid fördjupningsutbildningen deltog 145 personer.

Utbildningsmaterial

För att ytterligare fördjupa utbildningssatsningen togs en skrift och tre filmer fram. Materialet hade för avsikt att fungera för egenstudier och som diskussionsunderlag. Materialet omfattade följande:

- Skrift bestående av kunskapssammanställning och intervjuer med medarbetare i staden och ungas berättelser, diskussionsmaterial och underlag för fördjupning
- Tre filmer åtkomliga via stadens hemsida.

Skrift

Kunskapssammanställningen skrevs av socionom och forskare Linda Jonsson vid Linköpings universitet och författare och journalist Caroline Engvall. Framtagandet gjordes på uppdrag av socialförvaltningen och referensgruppen läste och bidrog med synpunkter.

Inledningsvis sammanfattades en del av den kunskap som fanns om barn och unga som har sex mot ersättning.

Skriften innehåller tre ungdomars berättelser där de beskrev sin situation när de hade sex mot ersättning och deras upplevelser av kontakter med myndigheter. Den innehåller även erfarenheter från verksamheterna Mikamottagningen, ungdomsjourens uppsökande verksamhet, Barnhus Stockholm och Järva ungdomsmottagning. Det sista uppslaget i skriften riktar sig direkt till unga. Det är tips på var unga kan vända sig för att få stöd och hjälp. Uppslaget togs fram

för att finnas tillgängligt i väntrum eller sättas upp på anslagstavlor där unga vistas. Se www.stockholm.se/sexmotersattning

Filmer

Tre informationsfilmer om *barn och unga som har sex mot ersättning* har producerats.

- Den första filmen *Unga som har sex mot ersättning* ger en översiktlig bild av vilka de unga som har sex mot ersättning kan vara, samt hur socialtjänsten med samarbetspartners kan upptäcka, möta och stötta den unge vidare. Filmen är ca 20 minuter lång.
- De andra två filmerna är ca 10 minuter långa vardera. *Unga som har sex mot ersättning – Hannas berättelse* ger inblick i en ungdoms egen berättelse och upplevelser. *Unga som har sex mot ersättning – stöd och behandling i Stockholms stad* beskriver hur behandling och stöd åt unga ges på Mikamottagningen och hur KAST mottagningen (Köpare Av Sexuella Tjänster) ger stöd till de som köper sex. Mottagningen konsultativa uppdrag tydliggjordes för medarbetare i staden.

Linköpings universitets studie

Linköpings universitet fick i uppdrag av Stockholms stad att genomföra en studie om unga som utsatts för sexuella övergrepp och sexuell exploatering. Studien var en fördjupningsstudie utifrån en nationell studie där ett representativt urval av landets gymnasieungdomar i årskurs tre (ca 18 år gamla) svarade på en enkät om erfarenheter av sex och sexuella övergrepp.

Syftet med studien var att undersöka unga i Stockholms stad och deras erfarenheter av sex, sexuella övergrepp och sexuell exploatering. Dessutom skulle erfarenheter av stöd och hjälp studeras. Resultaten skulle sedan jämföras med övriga landets unga för att se om något skilde sig mellan grupperna.

Den samlade bilden var att unga i Stockholms stad i stort sett hade samma erfarenheter av sex, sexuella övergrepp och sexuell exploatering som unga i övriga landet.

Ytterligare satsningar i staden och nationellt

Parallellt med stadens satsning på att bättre uppmärksamma barn och unga som har sex mot ersättning, presenterade regeringen en handlingsplan för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp i *Regeringens skrivelse 2013/14:91, Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige*. Stadens satsning gjordes med beaktande av de uppdrag som pågick nationellt och kompletterade dessa satsningar genom att ha ett tydligt kommunalt fokus.

Preventivt arbete om attityder till sex vid stadsdelförvaltningar i söderort

Incidenter som innehöll sexuella övergrepp vid högstadieskolor i söderort hösten 2013 föranledde att samarbete inleddes med socialförvaltningen. Diskussioner fördes kring hur förvaltningen kunde stödja stadsdelsförvaltningarnas preventiva arbete vad gäller ungdomars attityder till sex, kroppsgränser och genus. Stadsdelsförvaltningarna i Söderort var Skarpnäck, Farsta, Enskede-Årsta-Vantör, Skärholmen och Hägersten-Liljeholmen. En lägesbeskrivning sammanställdes utifrån följande frågor:

1: Hur ser problembilden ut i respektive stadsdelsområde?

2: Vad görs idag inom respektive stadsdelsområde för att minska dessa problem?

3: Vad skulle ni vilja uppnå för förändring – vilket resultat vill ni nå och när?

4: Vad skulle behöva göras för att nå detta?

Arbetet summerades i följande utvecklingsområden:

- Mer kunskap om frågans inriktning och omfattning - spridning av resultatet från den pågående enkätundersökning som Linköpings universitet genomför.
- Mer utbildning och erfarenhetsutbyte - fortsatta utbildningsinsatser. Här framfördes att omfattning och kostnad var avgörande för om medarbetare hade möjlighet att delta.
- Metodutveckling - sprida information om det metodutvecklingsprojekt som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning drev.
- Bättre kunskap om hur skolorna arbetade med frågan - tillfälle att ställa frågor om detta till utbildningsförvaltningen planerades att ges vid ett kommande preventionsnätverk.

Utvecklingsarbete vid Järva ungdomsmottagning

I socialnämndens tertiärrapport 2 för 2014 ingick en ansökan från Järva ungdomsmottagning om att arbeta fram ett stödmaterial som syftade till att bättre upptäcka, bemöta och stötta unga som har sex mot ersättning. I projektet ingick en studieresa till organisationen Barnardo's i Storbritannien som sedan tjugo år tillbaka arbetade mot sexuell exploatering av barn. Järva ungdomsmottagning fortsatte därefter att vidareutveckla ett screeningformulär för unga som besöker mottagningen. De utvecklade också ett material som används vid besök i stadsdelens skolor, som syftar till att i högre grad omfatta sexuell exploatering och utsatthet och sex mot ersättning. En presentation av deras arbete gjordes vid utbildningstillfället i april 2015.

Måluppfyllelse under år ett

Tre av sex delmål uppfylldes helt under 2014. Utbildningsdagar både som introduktion och som fördjupning har erbjudits. Utbildningsmaterial har tagits fram och finns tillgängligt på stadens hemsida. Tre mål har delvis uppfyllts. Två av dessa var inte planerade att kunna uppfyllas under året, de hade en planering som sträckte sig över de två åren.

4. Förvaltningen har erbjudit medarbetare inom socialtjänsten som möter målgruppen en inventerande workshop under en halvdag inom området *barn och unga som har sex mot ersättning*, i syfte att identifiera förbättringsområden.

Initiativ och förslag på förbättringsområden framfördes kontinuerligt under året. En workshop bedömdes därför inte behövas.

5. Ta fram Stockholmsspecifik data i en enkätundersökning som leds av Linköpings universitet och som genomförs av Statistiska centralbyrån.

Studien pågick planenligt under året.

6. Stockholmsenkäten täcker in området *barn och unga som har sex mot ersättning*.

Projektet avvaktade med att tillföra frågor till Stockholmsenkäten då man ville invänta resultaten från Linköpingsstudien.

Projektår två

Erfarenheter som samlades in under 2014, vid utbildningsdagarna, i referens- och chefsgrupp, från pågående projekt, i kontakt med forskare från Linköpings universitet och nationella aktörer som arbetade med handlingsplanen, indikerade att fokus i arbetet behövde vidgas. En breddning av fokusområdet förväntades möjliggöra att uppmärksamheten även riktades mot unga som utsätter andra. Även att fokus borde riktas mot vilka funktioner destruktiva sexualiserade beteenden kan ha för unga. Både för de som utsätter och de som utsätts, samt med en medvetenhet om att dessa roller kan skifta och kan vara svåra att definiera.

Ett flertal övergrepp mot unga, görs av unga. Det fanns en strävan i satsningen mot att professionella som möter unga skulle kunna arbeta förebyggande och ges verktyg för att kunna förhindra att de utsätter andra för övergrepp. Utifrån en breddad ansats avsåg satsningen att verka för ett attitydförändrande arbete.

För att bättre kunna skydda barn och unga som utsätts för övergrepp eller utsätter andra för övergrepp behöver dessa nå innan situationerna uppstår. Inför år två var ansatsen att året särskilt skulle ha fokus vid ett förebyggande arbete. Utifrån detta fanns en strävan att nå föräldrar och skolan som träffar alla barnen. Att främja en samverkan med skolor och föräldrar gärna med förankring vid utbildningsförvaltningen var önskvärt.

Satsningen nya namn ändrades inför 2015 till *barn och unga som har sex mot ersättning – sexuell exploatering och utsatthet*.

Syfte och mål

Det övergripande syftet kvarstod, att höja kunskapsnivån inom stadens socialtjänst och därmed öka förutsättningarna för att kunna upptäcka, bemöta och stötta barn och unga vidare som har *sex mot ersättning är sexuellt exploaterade eller utsatta*, på ett respektfullt och ändamålsenligt sätt.

Ett ytterligare mål var att etablera en långsiktig och hållbar struktur för att kontinuerligt samla in kunskap om målgruppen.

Projektmål under det andra året

1. Erbjudna utbildning i form av två fördjupningsdagar riktad till personal som möter målgruppen.
2. Pågående lovande utvecklingsarbeten som har *barn och unga som har sex mot ersättning – sexuell exploatering och utsatthet* i fokus och som syftar till att stärka socialtjänstens arbete i staden, erbjuds medel för fördjupning och för spridning av erfarenheter över staden.
3. Medarbetare som möter utsatta barn och unga erbjuds högskoleutbildning inom området.
4. Två studieresor som syftar till att de som arbetar närmast målgruppen erbjuds kunskapspåfyllning och erfarenhetsutbyte, genomförs.
5. Ta fram Stockholmsspecifik data i en enkätundersökning som leds av Linköpings universitet och som genomförs av Statistiska centralbyrån.
6. Stockholmsenkäten täcker in området *barn och unga som säljer sex*.

Projektbeskrivning, år två

Utbildning och kunskapspåfyllning

Under våren genomfördes en heldag kompetensutveckling för stadens medarbetare både på grundläggande och specialiserad nivå. Medverkande var:

- Mikamottagningen
- RFSL
- Järva ungdomsmottagning
- Nackapolisen
- Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings projekt *Respekt och självrespekt - normer kring sexualitet bland ungdomar*
- Linköpings universitet

Fokus var forskning, barns och ungas erfarenheter och professionellas erfarenheter. Medarbetare deltog från bland annat socialtjänst, elevhälsa och boenden för ensamkommande. Utrymme gavs för diskussion, identifiering av förbättringsområden och reflektion. Arbetet med den pågående nationella handlingsplanen presenterades.

Under hösten genomfördes en halvdags kompetensutveckling. Då medverkade:

- Ungdomsjouren, socialtjänst hos polisens prostitutionsgrupp
- Mikamottagningen
- Ungdomsjouren

För att ytterligare höja kunskapsnivån bland medarbetare som möter utsatta unga erbjöds utbildningsplatser vid *Barn och unga med allvarliga sexuella beteendeproblem* 7.5 högskolepoäng vid Ersta Sköndals högskola, se bilaga 2. Tretton medarbetare från staden beviljades platser på högskoleutbildningen. Det var personal från ungdomsmottagningar, boende för ensamkommande, barnahus, mottagningsgrupper och utredningsenheter¹.

Även en uppdragsutbildning vid Karolinska institutet har genomförts *Barn, unga och sexuell övergreppsproblematik* 7.5 högskolepoäng, se bilaga 2. Även medarbetare vid polismyndighet och landsting erbjöds utbildningsplatser. Totalt deltog 25 vid högskoleutbildningen och drygt 20 av dessa var anställda inom Stockholms stad. Det var personal från ungdomsmottagningar, boende från ensamkommande, Stockholm Barnahus, Kriscentrum för kvinnor, mottagningsgrupper och utredningsenheten.

I staden finns specialiserade verksamheter som har ungas utsatthet i fokus och som har en god kännedom om problematiken. Satsningen ville vid sidan av aktiviteter inriktade på kännedom om sexuell utsatthet, även erbjuda de specialiserade enheterna fördjupning. Vid två studieresor som har genomförts var avsikten att praktiska erfarenheter skulle fördjupas och delas. Mikamottagningen besökte verksamheter i Dublin. Fokus vid resan låg på behandling och stöd, se bilaga 1.

Den andra resan gick till Berlin, se bilaga 1. Där besöktes ett flertal verksamheter som utifrån tidig upptäckt och samverkan arbetar med prostitution och sexuell utsatthet. Personal från ungdomsjouren och uppsökande verksamheter, Mikamottagningen, Köpare av sexuella tjänster- Kast, Stockholm Barnahus och socialtjänst hos polis deltog.

Stimulansmedel och spridning

Projekt *Respekt och självrespekt normer kring sexualitet bland ungdomar* som drivs vid Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning

¹ Barnahus Stockholm, Hägersten-Liljeholmens utredningsenhet, Södermalms utredningsenhet, Hässelby-Vällingbys utredningsenhet, Skärholmens öppenvård, Gullmarsplans ungdomsmottagning och Farsta öppenvård.

syftar till att minska den sexuella utsattheten bland unga. Medel från ytterstadssatsningen beviljades under 2014 för att arbeta fram ett program i samverkan med skolor i stadsdelsområdet. Ett program om fyra tillfällen prövades fram vid två skolor i området där ungdomsmottagningen, fältassistenter, preventionssamordnare och grundskolor samverkade. Projektet beviljades stimulansmedel vilket möjliggjorde att arbetet kunde fortgå under hösten och att erfarenheter gavs förutsättningar för att spridas över staden.

Järva ungdomsmottagnings pågående utvecklingsarbete som syftade till att öka kunskapen om sexuell utsatthet, samt att göra medarbetarna bättre rustade för att upptäcka och bemöta unga i sexuell utsatthet har fortgått enligt plan. Under året fortsatte arbetet med ett frågematerial som prövades i mötet med unga, samt ett material som ungdomsmottagningen avsåg att använda när de besöker skolorna i stadsdelen. Arbetet som startats upp under projektiden har kunnat fortsätta integrerat med ordinarie arbete.

Mikamottagningen beviljades stimulansmedel för att utveckla sitt arbete att informera om verksamheten och väcka diskussion om sexuell utsatthet vid skolor och ungdomsmottagningar inom Södermalms stadsdelsområde.

Stockholmsspecifik data i Linköpings universitets studie

Linköpings universitet hade i uppdrag av socialförvaltningen att ta fram Stockholmsspecifik data i en enkätundersökning om ungdomars attityder till sex och erfarenheter av sex mot ersättning i årskurs tre på gymnasiet. Resultatet av undersökningen presenterades vid en utbildningsdag i april 2015 och en skriftlig rapport finns tillgänglig i socialförvaltningens kunskapsbank.

Studien visade att unga i Stockholms stad i stort sett hade samma erfarenheter av sex, sexuella övergrepp och sexuell exploatering som unga i övriga landet. Resultatet visade att:

- De unga som utsatts för sexuella övergrepp hade oftare erfarenhet av att sälja sex eller hade sex som självskadebeteende. De hade sämre relationer till sina föräldrar, lägre självkänsla och led i större utsträckning av psykisk ohälsa.
- De unga hade oftast berättat för någon - vanligast var en kompis.
- Mindre än 10 procent av alla övergrepp rapporterades till socialtjänsten och/eller polisen.

I rapportens slutsatser lämnades följande rekommendationer:

- Preventiva program i skolan som riktar sig till unga för att förebygga sexuella övergrepp.
- Evidensbaserade stöd- och hjälpinsatser inklusive behandling för de som utsatts för sexuella övergrepp, sålt sex eller skadat sig genom sex.

- Program för att stötta kompisar som fått ta del av övergreppsberättelser.
- Utbildning för professionella som arbetar med barn om bemötande samt om att prata med barn och unga om sex och sexuella övergrepp.

Måluppfyllelse år två

Fyra av sex delmål uppfylldes under år två. Utbildningsdagar har hållits, utvecklingsarbeten har beviljats stimulansmedel och studieresor för de som arbetar nära målgrupper har genomförts. Två delmål var delvis uppfyllda, mål 1 och 6:

1. Erbjudit utbildning i form av två fördjupningsdagar riktad till personal som möter målgruppen.

Utbildningstillfället under hösten begränsades till en halvdag. Skälet var att medarbetarna vid stadens verksamheter hade medverkat i en sådan omfattning att en halvdag var den arbetsinsats som var rimligt för medarbetarna att kunna ha utrymme för.

2. Stockholmsenkäten täcker in området *barn och unga som har sex mot ersättning*.

Resultatet från Linköpings universitets studie visade att Stockholmsungdomarnas erfarenheter i stor utsträckning överensstämde med erfarenheterna från landet i stort varför ytterligare frågor inte bedömdes behövas.

Samverkan med förvaltningar och myndigheter

Representanter från utbildningsförvaltningen deltog vid det första utbildningstillfället under hösten 2014. Ytterligare ett utbildningstillfälle arrangerades för skolsjuksköterskor och skolläkare i februari 2015. Medverkande var:

3. Carl Göran Svedin professor vid Linköpings universitet
4. Barnhus Stockholm
5. Ungdomsjourens, uppsökande socialtjänst med polisens prostitutionsgrupp
6. Projektledaren för socialförvaltningens satsning
7. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings projekt, *Respekt och Självrespekt, normer kring sexualitet bland ungdomar* deltog.

Satsningen presenterades vid två nätverk för skolkuratorer, vid högstadies- respektive gymnasieskolor. I nätverken deltog även kuratorer från friskolorna i staden.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning anordnade en halvdag om sexuell utsatthet. Forskare Linda Jonsson från Linköpings universitet, Järva ungdomsmottagning samt projektledaren planerade och genomförde fördjupningen.

Parallellt med stadens satsning har aktörer på nationell nivå arbetat med liknande frågor utifrån regeringens handlingsplan för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella i *Regeringens skrivelse 2013/14:91 Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige*. Samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län, Socialstyrelsen, Allmänna Barnhuset, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor och socialförvaltningen har skett kontinuerligt.

I november 2015 anordnades en nationell utbildningsdag i Stockholm *Dags att prata om – sexuella övergrepp mot barn* av ovanstående aktörer med utgångspunkt från arbetet med handlingsplanen. Socialförvaltningens uppdrag presenterade vid ett seminarium som ett gott exempel på hur en kommun kan arbeta med frågan. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor har inom ramen för deras uppdrag i handlingsplanen samlat goda exempel. Där är socialförvaltningens arbete dokumenterat.

Summerad måluppfyllelse

Under de två åren har utbildningssatsningar genomförts för medarbetare från stadens olika verksamheter. Det har också gått att ta del av kunskapen genom stadens hemsida. Forum för erfarenhetsutbyte och möjligheter för kunskapsfördjupning har erbjudits genom studieresor och högskoleutbildningar. Lovande utvecklingsarbeten med unga har kunnat fördjupas.

Linköpings universitets forskningsstudie har slutredovisats och beslut har tagits att de frågor som Stockholmsenkäten ställer om sexuella övergrepp och utsatthet är tillräckliga. Resultatet visade att Stockholms stads unga har erfarenheter som överensstämmer med landet i stort.

Samarbetet med Stockholms läns landsting, kring målgruppen, sker genom Mikamottagningen och stadens åtta ungdomsmottagningar.

Det övergripande syftet med projektet var att höja kunskapsnivån inom stadens socialtjänst och därmed öka förutsättningarna för att kunna upptäcka, bemöta och stötta barn och unga som har sex mot ersättning eller är sexuellt utsatta, på ett respektfullt och ändamålsenligt sätt. Målet är svårt att mäta vilket blir en lärdom för framtida projekt. Dock blir projektsummeringen för 2014-2015 att genom de uppfyllda projektmålen har förutsättningar skapats för upptäcka, bemöta och stötta barn och unga vidare som har sex mot ersättning, på ett respektfullt och ändamålsenligt sätt.

Slutsatser och förslag på inriktning 2016

Resultat från Linköpings universitets studie ledde fram till fyra rekommendationer för staden.

- Det behövs preventiva program i skolan som riktar sig till unga för att förebygga sexuella övergrepp.
- Det behövs evidensbaserade stöd- och hjälpinsatser inklusive behandling för de som utsatts för sexuella övergrepp, sålt sex eller skadat sig genom sex.
- Stöd behövs för de kompisar till utsatta, som ofta blir de som få ta emot svåra berättelser.
- Utbilda professionella som arbetar med barn om bemötande samt om att prata med barn och unga om sex och sexuella övergrepp.

Erfarenheter från satsningens två år och resultat från Linköpings universitets studie ligger till grund för planeringen av det fortsatta arbetet under 2016.

Fokus vid utsatta grupper, fortsatt kunskapsfördjupning och satsning på preventiva åtgärder

Under 2015 har antalet ensamkommande flyktingbarn ökat kraftigt. Barn och unga som anländer ensamma är en grupp barn som löper särskild risk för att utsättas för sexuell exploatering. Det ökade antalet ensamkommande flyktingbarn ställer krav på att ytterligare utveckla arbetet. Därför föreslås fokus under 2016 bland annat vara att höja kunskapsnivån hos personal som arbetar vid boenden för barn som kommer ensamma.

- Utbildning planeras och genomförs i samarbete socialtjänstavdelningen och Länsstyrelsen i Stockholms län. Arbetet integreras i pågående utvecklingsarbeten som syftar till att höja kunskapsnivån hos personal som arbetar med målgruppen. Genom samarbetet kan sexuell utsatthet och exploatering ges ett särskilt utrymme.
- Fortsätta stötta arbetet med det preventiva program som initierats av Hägersten-Liljeholmen stadsdelsförvaltning. *Respekt och Självrespekt, normer kring sexualitet bland ungdomar* genom att medel fördelas i syfte att fördjupa, dokumentera och sprida arbetet.
- Mikamottagningen fortsätter uppdraget att ge seminarier under året på temat sex mot ersättning – sexuell utsatthet och exploatering.
- Högskoleutbildning på 7.5 högskolepoäng med kursstart hösten 2016 med 25 utbildningsplatser.

Allmänna Barnhuset fick under hösten 2015 ett tilläggsuppdrag utifrån den nationella handlingsplanen för skydd av barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp i *Regeringens skrivelse 2013/14:91 Åtgärder för att stärka barnets rättigheter och uppväxtvillkor i Sverige*. De har tagit fram ett webbaserat program för att stötta kompisar som tar del av övergreppsberättelser som

kommer att presenteras i mars 2016. Kompismaterialet kommer att lyftas i socialförvaltningens satsningar under året.

Arbetsätt

Projektorganisation

Projektorganisationen fungerar till största delen bra. Samarbetsklimatet inom projektet är bra, positivt och konstruktivt.

Kompetensmässigt är styrgrupp och referensgrupp väl sammansatta. Det saknas dock en representant i styrgruppen som kunde representera stadens ungdomsmottagningar.

Roll	Namn	Förvaltning/Avdelning
Beställare	Karin Aleberg Lövgren	Utvecklingsenheten
Projektledare	Marianne Gabrielsson	Utvecklingsenheten
Styrgruppens ordförande	Karin Aleberg Lövgren	Utvecklingsenheten
Styrgruppsmedlemmar	Marianne Gabrielsson	Utvecklingsenheten
	Anders Forsberg	Stockholm Barnahus
	Mikael Jeppson	Ungdomsjouren
	Helena Örn efterträddes av Sureya Calli	Mikamottagningen
	Gunilla Olofsson ²	Strategiska enheten
Referensgruppsmedlemmar	Miki Nagata	Mikamottagningen
	Lisa Sabel	Mikamottagningen
	Ulrikah Reihs	Stockholm Barnahus
	Per Borgström Volpini	MIO barnskyddsteam
	Jenny Selenius	Ungdomsjouren
	Malin Andersson	Uppsökande ung.jour
	Lena Berg	Järva Ungdomsmot
	Sandra Wahlberg	Älvsjö stadsdelsförvalt.

Styrgruppen har regelbundna möten, som är av stor vikt för kommunikationen och samarbetet i projektet.

Referensgruppen har regelbundna möten. De är mycket värdefulla och bidrar väsentligt till att projektets satsningar är välbesökta och uppfattas som relevanta.

Erfarenheter i projektet

Att projektet tog fasta på att dela med sig av medarbetarnas erfarenheter, ungas kunskaper och forskning var ett lyckosamt grepp. Dels för att det såväl harmonierar med den inriktning Stockholm avser att arbeta mot, en evidensbaserad praktik. Även för att det involverade medarbetarna och gjorde satsningen angelägen och verklighetsnära. Det förde med sig att den professionella kunskapen formulerades. Dessutom fungerar det stärkande på den egna yrkesrollen, att medarbetarna formulerade sig och delade med sig.

Referensgruppen har sammantaget unika kunskaper. Samtliga deltagare är strategiskt utvalda utifrån att de har arbetsuppgifter och

² Konsulterades och uppdaterades kontinuerligt. Deltog inte i styrgruppsmöten på grund av hög arbetsbelastning.

färdigheter som är ovärderliga för projektets fortskridande. De bidrar även väsentligt till förankring och relevans. Att lägga tid på att sätta samman funktionella arbetsgrupper är viktigt.

Inför kommande projekt bör en brukargrupp tillsättas. Nu fanns en sådan kopplad till Järva ungdomsmottagning men som endast involverades av det arbete som drevs vid den ungdomsmottagningen.

Utbildningsdagarna följdes upp med enkäter som fångade upp synpunkter. Här fanns frågor om hur man upplevde innehållet såsom relevans, användbarhet och vad man önskade för ytterligare fördjupningsområden.

De samlade erfarenheterna från deltagare vid utbildningssatsningen, referensgruppen och styrgruppen låg kontinuerligt till grund för det fortsatta arbetet.

Att en erfaren kurator från Järva ungdomsmottagningen kunde vara konferencier vid utbildningssatsningarna under 2014 och 2015, var värdefullt. Satsningen presenterades och hölls samman med stöd av en person som var väl förankrad i det praktiska arbetet och som dessutom var van vid att hålla i kunskapsfördjupningar, bidrog i allra högsta grad till att utbildningspaketet fick en extra relevant och professionell ram.

Projektet presenterades vid upprepade tillfällen vid stadens nätverk för enhetschefer inom barn- och ungdom och för nätverket för stadens ungdomsmottagningar. Projektet bjöd in sig till samtliga ungdomsmottagningar för att lyssna in kunskapsbehov och ta in synpunkter på planerad inriktning. Det bidrog väsentligt till aktiviteter-
nas relevans och förankring.

Metoder och verktyg

Lilla Ratten har använts som projektmetod vilket varit positivt både inom projektet och för projektresultatet.

Projektdokument och styrning

Projektdokumentet, främst projektplanen, hade positivt värde för projektarbetet. Den förankrades på ett bra sätt och mötesanteckningarna gav god styrning av projektet.

Tidsplan och resurshantering

Tidsplaneringen har fungerat väl.

Konflikt mellan ordinarie arbete och projektet har varit det största problemet i projektet. Det har varit svårt för såväl styrgrupp som referensgrupp att sätta sig in fortlöpande i de beslut som behövde fattas, eller material som behövde värderas. För att komma tillrätta med detta i framtida projekt föreslås att en heldags projektplanering genomförs tidigt innan projektplanen skrivs samt att resurskontrakt upprättas med samtliga deltagare och deras linjechefer.

Projektbudget

Projektets budget är i balans.

Bilagor

1. Studieresor
2. Ersta Sköndals högskola – *Barn och unga med sexuella beteendeproblem*, 7.5 högskolepoäng
3. Karolinska Institutet – *Barn och unga med sexuell övergreppsproblematik*, 7.5 högskolepoäng

Bilaga 1

Studieresa Berlin 20/10-22/10 2015

Syfte med resa var att få inspiration, kunskap och idéer från verksamheter i Berlin, Tyskland, som vänder sig till unga personer som upplevt sexuellt trauma och/eller befinner sig i prostitution. Syfte är även att genom att olika verksamheter, med delvis lika målgrupp, reser tillsammans bidra till att stärka arbetet och samarbetet kring sexuellt utsatta ungdomar i Stockholm Stad. Nio medarbetare från ungdomsjouren, två från Järva ungdomsmottagning, en från socialjouren och två från Barnahus Stockholm.

KIZ & HILFE-FÜR-JUNGS

Driver projekt finansieras av World Childhood Foundation. KIZ (Kind im Zentrum) vänder sig till sexuellt utsatta barn och dess familjer och erbjuder stöd samt terapeutiska samtal.

HILFE-FÜR-JUNGS – vänder sig till pojkar som blivit sexuellt utsatta i en rad olika verksamheter.

GANGWAY

Bedriver uppsökande arbete i Berlin, förslaget till dem är att besöka den verksamhet som är mest likt Ungdomsuppsökarna i Ungdomsjourens arbete, d.v.s. uppsökande arbete i citymiljö.

HYDRA

Träffpunkt och rådgivning till prostituerade kvinnor. Prostitution.

Studieresa Dublin 2/12 – 4/12 2015

Mika mottagningen gjorde en studieresa till Nord Irland som nyligen har kriminaliserat sexköp. Syftet var att knyta kontakter och ta del av hur andra arbetar både med uppsökande arbetet och med det individuella stödet/behandlingen för/av personer som säljer sex. Syftet var också ha egen tid till reflektion över andras och eget ar-

bete. Resan ingår i socialförvaltningens satsning på att arbeta med unga personer som säljer sex får hjälp.

Ruhama arbetar med kvinnor som säljer sex, erbjuder individuellt stöd (samtal, praktiskt hjälp, behandling, utvecklingsprogram, stöd vid rättegångar m.m.) och stödjer kvinnor som är offer för traffickning (stöd vid bosättning eller när de väljer återvända till hemlandet) Ruhama bedriver också uppsökande verksamhet bl. annat på Dublins ”Red Ligth” distrikt. www.ruhama.ie

Ruhama kommer att anordna ett möte där vi får möjlighet att träffa även andra organisationer som arbetar med personer som säljer sex.

Resegruppen bestod av enhetschef, två uppsökare, tre behandlare och två barnmorskor.

Bilaga 2

Ersta Sköndals högskola - *Barn och unga med sexuella beteendeproblem*, 7.5 högskolepoäng

Arbetsgivare	Medarbetare som går utbildningen
Barnahus Stockholm	2 platser
Södermalms BoU utredning	2 platser
Södermalms öppenvårdsenhet	1 plats
Farsta öppenvård	2 platser
Socialförvaltningen, socialtjänstavdelningen, boenden för ensamkommande	6 platser

Bilaga 3

Karolinska institutet *Barn, unga och sexuell övergreppsproblematik* 7.5 högskolepoäng.

Farsta stadsdelsförvaltning	Behandlingspersonal	Familjestödsenheten
Farsta stadsdelsförvaltning	Behandlingspersonal	Familjestödsenheten
Hässelby- Vällingby sdf	Kuratorer	Familjestödsenheten; Västerorts ungdomsmottagning
Kungsholmens stadsdelsförvaltning	Socionomer	Familjeenheten
Mikamottagningen	Barnmorskor	Socialförvaltningen Stockholms stad

Polismyndigheten	Övriga	Barnahusenheten
Rinkeby-Kista sdf	Socionomer	Familjerätten
Socialförvaltningen	Socionomer	Avdelningen för stadsövergripande frågor, utvecklingsenheten
Socialförvaltningen	Socionomer	Barnahus Stockholm
Socialförvaltningen	Socionomer	Barnahus Stockholm
socialförvaltningen	Psykoterapeuter	Mikamottagningen
Socialförvaltningen Stockholms stad	Socionomer	Barnahus Stockholm
Spånga Tensta SDF	Socionomer	Barn och unga
Spånga-Tensta SDF	Socionomer	Barn och ungdom
Spånga-Tensta sdf	Socionomer	Barn och Ungdom
Spånga-Tensta SDF, Sthlm stad	Socionomer	Barn och unga, Mottagningsgruppen, Ensamkommande flyktingbarn
Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning	Socionomer	Individ och familj Mottagningsgruppen - enheten för ensamkommande flyktingbarn
Kungsholmens SDF	Socionomer	Kungsholmens stadsdelsförvaltning
Farsta SDF	Socionomer	Farsta stadsdelsförvaltning
Hägersten- Liljeholmens SDF	Kuratorer	Midsommarkransens ungdomsmottagning
Socialförvaltningen	Socionomer	Socialförvaltningen
Spånga Tensta sdf	Socionomer	Barn och ungdom
Spånga-Tensta SDF	Socionomer	Enheten för ensamkommande
Södermalms sdf	Socionomer	Ungdomsgruppen
Södermalms stadsdelsförvaltning	Socionomer	Enheten för ensamkommande barn
Södermalms stadsdelsförvaltning	Socionomer	Ungdomsgruppen
Socialförvaltningen Ungdomsjouren	Socionomer	Framtid Stockholm, Socialförvaltningen